

deze aanwijzingen doen dus een dateering omstreeks 1735 althans niet onmogelijk achten.

De rol, die met heldere tinten op zijde geschilderd was en nog in goeden staat verkeerde, is echter bij den grooten brand van September 1923 te Tōkyō in het huis van een Nederlandsch ingezetene, met nog andere kunstwerken, verloren gegaan.

Deshima is dus een herhaaldelijk voorkomend thema voor Japansche schilders geweest. Uit een picturaal oogpunt merkwaardig is vooral een schets in het 3e deeltje van de Mangwa (verspreide teekeningen) van Hokusai (eind 18e begin 19e eeuw), waarin de schilder tevens de toepassing van het perspectief, dat men toen sinds kort uit Hollandsche boeken kende, demonstreert. (Zie afb. 18).

Uit een en ander blijkt, hoezeer de Hollanders toen al een merkwaardigheid geworden waren en in breeden kring bekend. Velen bezochten hen in de factorij en wanneer deze dan ook als een „gevangenis” wordt afgeschilderd, zooals een aantal schrijvers doen, hebben we dat niet zóó letterlijk op te vatten. Trouwens aan 't zoeven besproken jaartal op het stuk steen blijkt al, hoe de strenge voorschriften van vroeger geleidelijk vervaagden. Wel was het aan het personeel verboden buiten Deshima te komen, maar ook op dien regel waren nogal uitzonderingen. Op gezette tijden maakte het opperhoofd met eenige andere Nederlanders de reis naar Yedo, waarvan ook teekeningen bestaan; o.a. de prent van Hokusai reeds bij Prof. de Visser's artikel gereproduceerd, waar ze door 't volk bekeken worden. Doch ook de doorsnee „bedienden” kwamen nu en dan wel in de stad. Zoo bij het jaarlijksche plaatselijke feest of „matsuri” van den Suwatempel.

Suwa is een beschermgeest, dien we vermoedelijk, afgaand op het ritueel als van Chineesche afkomst hebben te beschouwen, maar met het karakter van een plaatselijke godheid, hoewel deze ook wel elders vereerd wordt. Het voornaamste heiligdom ervoor vindt men te Shinano, maar de tempel te Nagasaki is toch ook van groot belang. Hij ligt in een fraaie omgeving bij het Suwapark op een der heuvels, de Tateyama en is o.a. versierd met een groot beeld van een paard. Het is nog steeds de voornaamste Shintōtempel te Nagasaki. Ook vroeger, bij de inquisitie tegen het christendom, speelde deze een leidende rol. De tempels voor Murasaki en Shinmyō (plaatselijke heiligen) zijn daarnaast gelegen.

Het feest viel vroeger op den 9en—11en dag van de 9e maand (een wisselende dag in begin October volgens onze kalender) en is nu op 8—9 October vastgesteld. De viering bestaat in hoofdzaak in een processie met het beeld van de godheid in de O mikoshi (een klein achtkantig heiligdom) van en naar een daartoe bestemde en bepaald ingerichte plaats; O hato of O tabi dokoro (plaats v. d. eerwaarde reis) geheeten. Daar en ook op den tempel